

СТВАРАЊЕ ЦЕНТРА ЗА ПОСЕТИОЦЕ У НАЦИОНАЛНОЈ БИБЛИОТЕЦИ ВЕЛСА: НЕКЕ ЛИЧНЕ РЕФЛЕКСИЈЕ¹

Ридијан Грифитс је највећи део своје професионалне каријере провео у Националној библиотеци Велса, Абериствит. Од 1993. до 2001. године био је у одељењу за чување, а затим од 2002. до пензионисања, 2008, директор јавне службе. У том последњем раздобљу укључен је у пројекат познат као „искуство посетиоца”, чији циљ је био да библиотека постане атрактивнија. У овом тексту износи своје мисли о изазовима и испуњењу тог пројекта.

Изазов промена

Свако ко је посетио Националну библиотеку Велса у Абериствиту (Aberystwyth), на западној обали, запамтиће импозантну зграду која гледа на град према Кардиган Беју и Ирском мору. На импресивном изгледу, који изазива страхопоштовање, позавиделе би јој библиотеке широм света. На предњој страни библиотеке налази се назив „Ливргел генедлајтол Камри” (Llyfrgell Genedlaethol Cymru), велшко име библиотеке, изрезан у белом портландском камену. Осамдесетих година прошлог века предложено је да се ове речи истакну црвеном или златном бојом. Власти су одбациле идеју јер би, због географске позиције Библиотеке, било тешко и скупо задржати боју у првобитном стању. Због тога је библиотека променила правац размишљања а циљ пројекта био је јачање односа Библиотеке са својим корисницима и заједницом на свим нивоима.

Национална библиотека Велса основана је Краљевском повељом (1907), када и Народни музеј, након дугогодишње кампање, која је довела до оснивања и других важних институција попут Краљевске комисије о античким и историјским споменицима (1908). Савет је одлучио да библиотека буде у Абериствиту а да се Музеј смести у Кардиф. Појединци су преиспитивали одлуку, јер је Абериствит био сувише удаљен од ве-

¹ Превод дела: Rhidian Griffiths: „Creating a Visitor Centre at the National Library of Wales: some personal reflections.” *Alexandria*, Vol. 20, no. 2 (2008), str. 81–88.

Његово дело становништва, али ту се налазио и Универзитет Велса (основан 1893). Локацију је уступио Лорд Рендел (Lord Rendel) који је већ поседовао значајне збирке, а поклон је дао лекар и колекционар Сир Џон Вилијамс (Sir John Williams), који је одлучио да његова колекција буде у новој библиотеци, а не у Кардифу. Проблем са Абериствитом био је недостатак добре саобраћајне инфраструктуре, која повезује западни Велс са северним и јужним подручјем. У одбрани статуса Абериствит има предност јер је једнако удаљен од севера и југа, а данас постоји бржи железнички превоз од севера до главног града Велса, па чак и авионски превоз са острва Англси (Anglesey). Истраживачи који живе у Свонсу (Swansea) или Кардифу, или негде између њих, сматрали су да је лакше путовати у Лондон и користити Британску библиотеку.

Национална библиотека била је суочена са значајним изазовима, али је током своје историје на различите начине превазилазила географска ограничења. Њен први библиотекар Џон Балинџер (John Ballinger), претходно библиотекар јавне библиотеке у Кардифу, постављен је 1908. године, пре него што је Библиотека имала просторије. Залагао се да библиотека има улогу изложбеног центра, поред тога што грађу сакупља, чува и даје на коришћење. Године 1904. Кардиф је одржао изузетно успешну изложбу „Велшка Библија” (*The Bible in Wales*) у знак обележавања стогодишњице британских и страних библијских удружења (British and Foreign Bible Society), уз коју је објављена и библиографија *Библије у Велсу*. Преузевши одговорност за дечју националну библиотеку, Балинџер није више само прикупљао и чувао грађу, већ се изборио за обавезни примерак, у складу са *Законом о ауторским правима* (1911), омогућивши јавности да ужива у збиркама Библиотеке. Када су 1908. године позване архитекте да поднесу идејно архитектонско решење за зграду Библиотеке, наведен је и изложбени простор као део захтева. Недовршена зграда први пут је стављена у употребу 1916, а део који је касније постао Северна читаоница, коришћен је за изложбу предмета из колекције Сир Џона Вилијамса. Након неколико година отворена је велика нова изложбена галерија, названа Галерија Грегиног по сестрама Дејвис (Davies sisters of Gregynog). Током 20-их и 30-тих година прошлог века, када је Абериствит био популаран као дестинација за туристе, Галерија се редовно користила за изложбе новонабављених публикација, тако да су посетиоци могли да виде како национална колекција расте. Покренули су акцију „Кутија за књиге”, шаљући дупликате Библиотеке Друштву за

образовање радника, чиме је Библиотека унела активност доживотног учења много пре него што је тај термин настао.

Иако су се многе од ових активности наставиле, а Галерија доследно и готово без прекида коришћена као изложбени простор, последњих година 20. века као велики проблем јавио се недостатак простора. Пошто је збирка порасла, захваљујући обавезном примерку и пристизању бројних британских публикација, полице у библиотеци постале су пуне, а у Повељи о оснивању из 1907. године и Повељи из 2006. године, наведено је да се чувају и скупљају: рукописи, архиве, слике, мапе, фотографије, звучни и покретни материјал, слике... Упркос новим магацинима, насталим почетком 1980-их, национална библиотека је до краја те деценије била попуњена. Преговори са тадашњом Велшком канцеларијом, која је била одговорна за доделу помоћи библиотеци, довели су до изградње привременог објекта, што је значило краткорочно олакшање, до 1992. године, а тада је објављено да ће 11 милиона фунти бити на располагању за изградњу новог простора за складиштење књига, познат као „Трећа библиотека”. Ова масивна грађевина, отворена 1996. године, удвостручила је капацитет складишта библиотеке, пружајући значајно олакшање у вези са правилним складиштењем и очувањем збирки за око двадесет година.

Планирање и нови правац

Пре отварања зграде доста се размишљало о могућностима развоја других делова библиотеке. Значајано повећање простора за складиштење омогућило је да се простор у главној згради може користити за јавну употребу. Дискусије на нивоу Савета, тадашњег извршног тела Библиотеке, водио је Том Арфон Овен (Tom Arfon Owen), тадашњи потпредседник (1933–2000), чији је рад на тему „Искуство посетиоца” (The Visitor Experience) дао име пројекту у целини. Тврдио је да Библиотека никада није испунила свој потенцијал као национална јавна зграда. Након дискусија дошло је до низа предлога, ангажовани су маркетиншки консултанти, а закључак је био да постоји значајан потенцијал библиотеке за посетиоце, који нису само истраживачи, те да мора бити атрактивна и корисна. Након опсежних истраживања и припрема, Библиотека је успешно поднела захтев Херитеџ Лотери фондацији (Heritage Lottery Fund) за 1,4 милиона фунти, што је допуњено финансијама Парламента Велса и средствима из сопствених приватних фондова Библиотеке.

Предложени пројекат „Искуство посетиоца”, који је достављен ХЛФ-у, имао је неколико компоненти, од којих је најамбициознија била изградња аудиторијума са 100 места за предавања, презентације и филмске пројекције, а изнад ње галерија за приказивање „драгуља” из збирке Библиотеке. Остале компоненте биле су: развој услуга, амбициознија стратегија изложби и сарадња са особљем за образовање и маркетинг. Истовремено се преговорало о успостављању Националне видео и звучне архиве Велса, спајањем збирке Библиотеке звука и покретних слика са ТВ и филмском архивом у Велсу. Било је неопходно пуно радова на објекту, како би се створили изложбени простори, изградио приступачан улаз, тоалети, нови пријемни простор и ресторан, као и канцеларије за слушање и прегледавање видео слика. Може се лако замислити да је тако амбициозан програм рада проузроковао значајне потешкоће корисницима Библиотеке и особљу, али као и код многих промена таковог типа, проблеми и препреке су се постепено смањивале и заборављале. Радови су трајали током 2002. и 2003, а овај део формално је отворила, 12. јуна 2004, славна велешка глумица Шон Филипс (Siân Phillips).

Структуре

Последице тако великих промена у Библиотеци биле су веома приметне. Зграда је дизајнирана за складиштење публикација и пружање услуга у читаоницама, уз значајну пространу галерију. Паралелно са развојем зграде, Библиотека је покренула ревизију структуре управљања. Тако је 2002. године успостављена нова структура усредсређена на три главна одељења: услуге сакупљања, корпоративне услуге и јавне услуге. У одељењу за јавне услуге преузели су главну одговорност за имплементацију програма „Искуство посетиоца”.

Међутим једна ствар је конкурс, а сасвим друго је реализација. Концепти су морали бити разматрани, елаборирани и реализовани. Завршена апликација за финансирање ХЛФ-а је, у складу са захтевима Фонда, укључила нову стратегију изложби, стратегију маркетинга и стратегију образовања и многу другу документацију. Влада је дала своју подршку обезбеђивањем додатних средстава за нова радна места. У оквиру Одељења за јавне услуге створене су две нове секције: 1. Јавни програми и 2. Приступ и маркетинг. Први су усмерени на изложбе и едукацију, а други на маркетинг Библиотеке, као и на публикације. Начелник Јавних

програма именован је из куће, док је шеф Приступа и маркетинга именован споља. Додатно особље постављено је да се бави изложбама, а отворена су и два радна места за службенике едукације, маркетинг, као и особље које организује и руководи комерцијалним догађајима.

Одељење јавних услуга преузело је одговорност за Националну видео и звучну архиву Велса (National Screen and Sound Archive of Wales), створену 2001. године. Архивска збирка филмских и телевизијских материјала, који су у вези са Велсом, постала је важан део који Библиотека нуди посетиоцима, а збирка је била неуобичајено разнолика. Поред тога, Одељење је преузело одговорност за традиционалне јавне услуге, односно читаонице и истраживања. Неко је доводио у питање вредност стратешког правца, који је толико нагласио услуге за посетиоце, сматрајући их „пролазном трговином”, тврдећи да је ресурсе боље потрошити на дуготрајне потребе каталогизације и чувања. Након дискусија, редефинисања и модификације планова појавио се снажан консензус да је промоција библиотеке, кроз приказивање и коришћење својих колекција на много нових и разноврсних начина, била добра ствар.

Због грађевинских радова, током лета 2002, било је неопходно извршити неке промене. Главни грађевински рад пројекта, изградња аудиторијума и биоскопа, такође је био предмет одређеног одлагања, који је морао бити пажљиво планиран, пошто је датум отварања у јуну 2004. био постављен унапред. Ипак отворен је на време, како је било по плану.

Идентитет и интеграција

Део сврхе пројекта био је да се редефинише улога Библиотеке као јавне зграде и нове услуге су због тога морале да буду виђене као саставни део већ постојећих обавеза Библиотеке. Аудиторијум празног елиптичног дизајна, идеја локалног архитекте Џејмса Џенкинса (Jamesa Jenkinsa), украшен нерђајућим челиком, добио је надимак „Друм” (Drwm), што је у ствари велшки назив за бубањ. Изнад тога, повезана са главним изложбеним простором Библиотеке у Грегиног галерији, налазила се нова галерија, специјално осмишљена за излагање осетљивих материјала. Названа је „Хенгврт” (Hengwrt), по дому антиквара Роберта Вона (Robert Vaughan), који је сакупио много важних велшких рукописа и штампаних књига у 17. веку (данас су део колекције Библиотеке). Мада рукописи нису из „Хенгврта” него из „Пенијарта” (Peniarth), ипак

је ово име изабарано за нови изложбени простор посвећен тематским изложбама из колекције Библиотеке. На овај начин поштује се традиција и историја Библиотеке и креира осећај јединства са прошлошћу.

Интеграција је зависила од тимског рада различитих одељења Библиотеке. У одлучивању о избору тема изложби и поставки, колеге из Одељења за прикупљање и чување помагали су особљу Јавних услуга, улажући своје време и стручност. Одговорност за програме у „Друму” сносила је група радника из свих огранака Библиотеке, која је идентификовала потребе корисника и користи за Библиотеку. Показало се као дугорочно значајно за пројекат „Искуство посетиоца” то што су обједињено радили стручњаци различитих одељења Библиотеке. Особље Јавних услуга ослањало се и на колеге из Компјутерског и системског одељења, заједно са онима из Одељења дигитализације и др. Разматрали су потешкоће при мењању употребе зграда које су дизајниране у једну сврху, проблем упућивања посетиоца до жељеног одредишта, стварање новог улаза у зграду итд. Био је повећан притисак и на паркинг Библиотеке али промене се никада не дешава одједном, нити се икада завршавају.

Отварање „Друма”, у јуну 2004. године, омогућило је да се почне са промовисањем идеје о промени улоге Библиотеке. Гала програм дешавања је укључивао реситал харфисткиње Кетрин Финч (Catrin Finch), разговор са писцем Џаном Морисом (Janom Morison), читање поезије, предавања, разговоре и пројекције филмова. У циљу промовисања програма, пројекција и изложби, укључиле су се локалне новине, хотели и туристичке организације. Неколико сезона дешавања су била тематски повезана са мултимедијалном изложбом, која је део неке колекције Библиотеке: неке од тема су миграција, келтски језик, спорт, оживљавање религије, кућни живот, протест. У току стогодишњице Библиотеке, 2007. године, сви изложбени простори приказивали су различите аспекте Библиотеке, у славу сто година развоја и прикупљања националне колекције. „Друм” је постао популаран као конференцијски центар за посетиоце, који другачије не би били упознати са Библиотеком, а такође је и добар извор прихода.

Ангажовање са публиком обухвата много више од дешавања у самој згради Библиотеке. Из видео и музичке архиве ношени су филмови локалним друштвима приликом организовања тура „Шетња на потпетицама” (Classics reels on heels). Запослени у Јавним програмима организовали су бројне изложбе и излагања и изван Библиотеке, радећи са локалним музејима, архивама, библиотекама и са друштвеним служба-

ма, као што су социјалне службе. Укључена су и уметничка дела станара „Плас луест кентра” (PlasLluest centar) у Аберу. Образовна служба Библиотеке квалитетно је радила са школама и колеџима, организоване су драмске представе за децу у позоришту „Арадгоч” (Aradgoch). Образовни програми такође су били понуђени локалним друштвима, нпр. у Мертир Тидфилу (Wrexham Srid Merthyr Tydfil) и били су прихваћени од локалних школа. На много начина портфолио „Искуство посетиоца” представља микрокосмос наглог развоја, који се десио за последњих десет година од када је Ендру Грин (Andrew Green) био библиотекар.

Посебно треба истаћи значај дигитализације предмета из колекције Библиотеке. Библиотека сада има веома импресиван низ дигиталних колекција, које нуди на свом веб сајту, укључујући рукописе, мапе, слике, штампане материјале и дигиталне верзије неких изложби (нпр. стогодишњу изложбу „На овом месту”, одржану 2007. године). Тежња ка дигитализацији представља искрену жељу да се прошири број корисника, омогућавајући широј публици могућност да има приступ колекцијама Библиотеке. Омогућили смо приступ особама са посебним потребама, као и етничким мањинама. Неупоредиво већа пажња се сада поклања мишљењу корисника, које се испитује редовним анкетама и упитницима у оквиру Библиотеке и изван ње. Промене су обухватиле и стандардне услуге Библиотеке. Током 2004. године проширен је простор за генеологе (значајна група међу редовним корисницима Библиотеке) и простор за изучавање ретких књига, рукописа и мапа. Библиотека је 2006. године била акредитована од организације „Посета Велсу” (Visit Wales), као квалитетно место за обилазак, а следеће године успешно је извршила евалуацију својих услуга по Чартер Марк (Charter Mark) стандарду, а такође и по други пут достигла стандард инвестирања у људе. За стогодишњицу Библиотеке покренут је потпуно промењен веб сајт (<http://www.llgc.org.uk>) и представљен потпуно нов интегрисан информациони систем, који први пут омогућава претрагу колекције Библиотеке у много различитих формата. У исто време Библиотека је преузела водећу улогу у обезбеђивању комплетног каталога свих Велшких библиотека.

Закључак

Скептици би могли – а то и раде – да питају „зашто”? Неки се не би сложили да је основни посао Националне библиотеке да сакупља, обрађује и чува публикације за будуће генерације, чинећи их доступним

научницима, а не обичним посетиоцима. Други проричу предстојеће нестајање библиотека свих врста јер интернет информације постају главни начин савременог истраживача и несумњива истина да је коришћење библиотека претрпело значајне промене. Развоји који су описани су активност посетилаца у кратком периоду: посета Библиотеци је порасла од око 35000 годишње у касним деведесетим, до преко 90000 до 2005. године. Ипак, број стварних посета изгледа да се изједначава и опада, док се број виртуелних посета, кроз електронски приступ из даљине, драматично повећао и сада је четири пута већи од реалних посета. Било би неприлично закључити да је због огромног повећања онлајн приступа стварна посета Библиотеци опала. Квалитетан онлајн профил може да охрабри људе да дођу у Библиотеку: научник из Тексаса који је знао мало или нимало о Велсу открио је на интернету једну од важних колекција Библиотеке, пронашао да је битна за његово истраживање и два узастопна лета провео у Абериствиту. Део функције Националне институције је да образује људе своје нације и да образује људе из других нација о својој нацији. Много тога може да се уради путем излагања, изложби, предавања, презентација, пројекција и разноврсног коришћења колекција које су, на крају крајева, и прикупљене због користи свима. Развој који је овде спомињан покренут је уз чврсто уверење да је прави посао Националне библиотеке да промовише културно благо своје нације. Била ми је част да будем део ове авантуре.

Абстракт: Аутор – директор јавне службе у Националној библиотеци Велса до свог пензионисања 2008. године, нуди свој лични поглед на изазов и испуњење значајног остварења Библиотеке, познат као „Искусство посетиоца”. Кроз своју историју Национална библиотека Велса чинила је напоре да превазиђе потешкоће настале због географске локације, која је удаљена од главних насељених центара. Пројекат „Искусство посетиоца” подржан од фондова Херитеџ Лотери и Владе Велса, као и сопствених извора Библиотеке, укључио је нове просторе за публику и галерију за излагање блага Библиотеке, а исто тако и развој нових услуга као што је формирање нових и амбициозних стратегија изложби и улагање у образовање и маркетиншке потезе. С обзиром на то да организација није била усмерена на опште услуге које су могле да буду занимљиве већини посетилаца и туриста, паралелно са развојем, Библиотека је преузела и ревизију гранајуће структуре управљања. Чланак показује како су ове нове иницијативе биле имплементирани у веровање да је исправан став Националне библиотеке да промовише културно богатство своје нације.

приредила и превела са енглеског Татјана Богојевић